

UTJECAJ PROVEDBE PROGRAMA ZA RODITELJE NA NJIHOVE STAVOVE O ODGOJU

Esmeralda Sunko

Liga za prevenciju ovisnosti – Split

esmeralda@liga.hr

Sažetak – Nesigurnost u roditeljskim ulogama, nesklad u obiteljskim odnosima ukazuju na potrebu da roditelji budu odgajani i obrazovani za kvalitetno roditeljstvo. Znanje i vještine potrebne za kvalitetno roditeljstvo temelj su cjeloživotnog učenja. Odgoj i obrazovanje za roditeljstvo putem pedagoških radionica pomažu i upotpunjuju kvalitetan odnos odrasli – dijete. Ovim se radom ispitalo postojanje značajnijih razlika u stavovima roditelja učenika osnovnih škola prema odnosima unutar obitelji između skupine ispitanika koji su prošli program poučavanja za roditeljstvo (skupina 1) i roditelja učenika osnovnih škola koji nemaju iskustvo dodatnog odgoja i obrazovanja za roditeljstvo (skupina 2). Podaci su obrađeni multifaktorskom analizom (MFA) i analizom varijance ANOVA. Rezultati MFA opisuju stavove o odgoju roditelja s pomoću 14 faktora. Među njima prednjače nadređenost partnerskih odnosa prema djeci, dvolična uloga oca u obitelji, sklonost prebavljanja odgovornosti za odgojne pogreške, zanemarivanje utjecaja negativnih obrazaca roditeljskog ponašanja, snažna potreba za vanjskom kontrolom djeteta, pasivan odnos roditelja prema djeci, loši komunikacijski obrasci s djecom obavijeni tajnama. Rezultati ANOVE pokazuju statistički značajne promjene stavova (skupine 1) prema ulozi oca u obitelji, odgovornosti za osobne postupke i autoritarnim odgojnim stilovima. Rezultati upućuju na zaključak da ulaganje u roditeljstvo donosi višestruku dobit: bolje djelovanje same osobe – roditelja, bolje djelovanje obitelji kao cjeline i stabilniji odgoj djece.

Ključne riječi: obitelj, odgoj i obrazovanje, roditelji, ulaganje, stavovi

Uvod

Bez obzira na kronološku dob ili osobine ličnosti stavovi imaju afektivan odnos između objekta i osobe i koriste se da bi se osobe uputile na određene mentalne procese. Stav nije trenutačna kategorija, već usmjerava

osobu u duljem razdoblju, naučen je i povezan je s ponašanjem (Pastuović, 1999., Pennington, 1997.). "Stav je mentalno i nervno stanje spremnosti, organizirano u iskustvu, koje ima direktan i dinamičan utjecaj na reakcije individue prema svim objektima i situacijama na koje se odnosi" (Alloport, 1935., prema Supek, 1981., 84). **Stavovi** su osnovna miso i temelj razumijevanja i objašnjavanja ljudskog ponašanja i primarno se stječu socijalnim učenjem. Većina je stavova posljedica situacija u kojima promatramo ponašanje drugih. U oblikovanju stavova značajno je klasično uvjetovanje, instrumentalno uvjetovanje, učenje prema modelu, osobno iskustvo. Osim navedenog autori Baron i Byrne (1994.) naglašavaju važnost biološke osnove stavova.

Mnoga istraživanja pokazuju da se stavovi oblikuju i mijenjaju po načelu *spoznajne dosljednosti*. Teorijama spoznajne dosljednosti tumači se kako će osobe držati dosljednost između svojeg ponašanja, stavova i uvjerenja. Tradicionalni pristup promjeni stavova orijentiran je na činitelje izvora, poruke i publike. Stavovi roditelja utječu na roditeljstvo, važnu i zahtjevnu životnu ulogu, koja obuhvaća znanja i vještine u odgoju djece. Roditeljstvo je povezano s kulturnim shvaćanjima, uvjerenjima i društvenim promjenama. Za roditeljstvo, ulogu koja nije zauvijek definirana, već se nužno mijenja u skladu s promjenama koje se zbivaju na osobnom području, u obitelji i okruženju nema gotovo nikakve pripreme. Kvalitete i sposobnosti roditelja nisu urođene već se stječu, unapređuju, oblikuju procesima učenja. Roditeljstvo se može shvatiti i kao proces koji zahtijeva prilagodbu, s obzirom na dob i sazrijevanje i djeteta i roditelja uz trajno učenje novih vještina; komunikacije, asertivnosti, posredovanja, vođenja, upravljanja, nenasilnog rješavanja problema... (Arendell, 1997.). Načelom spoznajne dosljednosti oblikuju se i roditeljski stavovi i mijenjaju se njihova ponašanja, što se očituje u roditeljskim odgojnim stilovima. Roditeljski odgojni stil jest zbroj odgojnih postupaka prema djetetu kojima se prenose stavovi i stvara emocionalno ozračje. Danas se od tradicionalnog odgojnog stila teži demokratskom stilu, koji se zbog nerazumijevanja, neznanja i nedovoljno vještina često shvaća kao *laissez-faire* i prelazi u permissivni odgojni stil. Disharmonija obiteljskih odnosa, osim transgeneracijskog prijenosa negativnog modela ponašanja roditelja i čimbenika osobnosti roditelja, često je poticana izazovima današnjice i modernim životnim stilom, koji je nerijetko u sukobu s tradicionalnim, patrijarhalnim vrijednostima. Promjene životnih uvjeta imaju utjecaja na nepredvidivost i dinamične promjene roditeljskih stavova i utjecaja na odgoj djece. Mogućnost kontrole nad odgojem djece sve je manja zbog: sve većih obaveza roditelja izvan obitelji, nespremnosti roditelja na promjenu odgojnog stila, sklonosti i isključivosti procesnog načina učenja, transgeneracijskog prijenosa autoritarnih ili permissivnih odgojnih stilova, neslaganja partnera u stavovima i odgojnim stilovima, zahtjeva radnog mjesta koji su u konfliktu s obiteljskim potrebama, što predstavlja samo neke od mnogih uzroka disfunkcionalnosti u obitelji. Roditeljski odgojni stil uokviruje emocionalno ozračje unutar kojeg

se odvijaju sva međudjelovanja roditelja i djeteta i važan je moderator svih odgojnih utjecaja. Uloga roditeljstva opterećena je nejasnoćama, nesporazumima, sukobima i dvojabama. Roditelje se okrivljuje i smatra se da se za roditeljstvo ne treba obrazovati, već da to dolazi «samo po sebi» (Arbunić, 2004., Gordon, 1995., Glasser, 1997., Lindhal, 1998., Ljubetić, 2007., Maleš, 1995., Schaffer, 2000., Zrilić, 2005.).

Razvoj i promjene u društvu, složenost i zahtjevnost razvojnih faza djeteta doveli su i do promjene društvene svijesti o obitelji i utjecaja roditelja na odgoj djece. U stručnim i znanstvenim krugovima sve su prisutnija pitanja pedagoške kompetencije roditelja i roditeljstva općenito (Bašić i sur., 1993., Bennet i Grimley, 2001., Sirridge, 2001., Ljubetić, 2007., Powell, 1994.). Osim terminoloških razlika na koje se nailazi u literaturi, uočljive su razlike u definiranju pojma obrazovanja roditelja. Neki autori smatraju kako je osnovni cilj obrazovanja roditelja prevencija roditeljskog neuspjeha i/ili kompenzacija. Za izradu djelotvornog programa roditeljskog obrazovanja važno je voditi računa o sredini u kojoj se program provodi, znanstvenim spoznajama i potrebama sredine u kojoj se program provodi (Maleš, 1995.). Teorijski okvir kojim se često služe istraživači intelektualnih sposobnosti u odrasloj dobi (Catell, 1963.) dvodimenzionalni je model inteligencije: fluidne i kristalizirane inteligencije. **Fluidna** je inteligencija urođena, neovisna o vanjskim utjecajima. Očituje se u situacijama kada je potrebno suočiti se s novim problemima i zadacima. **Kristalizirana** je inteligencija stečena osobina, a temelj su joj stečena znanja i vještine. Oblikuje se pod utjecajem okoline. Te dvije vrste inteligencije pozitivno koreliraju, a Catell ih povezuje pojmom **ulaganja**. Diljem Hrvatske provode se mnogi kvalitetni programi obrazovanja roditelja. U radu će biti prikazani utjecaji obrazovanja roditelja u «Školi roditeljstva» koje sustavno provodi jedna organizacija civilnog društva u suradnji s osnovnim školama, i to na temelju petogodišnjeg iskustva.

Rezultati dosadašnjih istraživanja i intervjui s roditeljima provedeni za potrebe izrade programa «Škole roditeljstva» upotrijebljeni su za identificiranje nedostataka u roditeljskim vještinama. Podaci su upotrijebljeni kao okvir prepoznavanja nedostatnih roditeljskih znanja i vještina. Okvir predstavlja nedostatke i probleme roditelja, ali i resurse kojima roditelji raspolazu (Arbunić, 2004., Glasser, 1997., Gordon, 1982., Ljubetić, 2007., Phelan, 2005., Rosić, 1998., Zrilić, 2005.).

Roditelji su se, potaknuti svojim potrebama, dobrovoljno obučavali u «Školi roditeljstva» utemeljenoj na primjeni modela iskustvenog i refleksivnog učenja u poučavanju koji podrazumijevaju promijenjenu ulogu učitelja (nastavnika) i primjenu specifičnih metoda i tehnika prikladnih za poticanje iskustvenog učenja. Učitelj (nastavnik) prestaje biti autoritet koji izvana upravlja procesom učenja i koji određuje ciljeve, sadržaj, metode učenja, ritam te postaje poticatelj učenja koji pruža podršku u učenju. Iskustveno učenje

uz tradicionalne kompetencije zahtijeva niz novih kompetencija kao što su vještine upravljanja osobnim resursima, vještine rukovođenja grupnim radom, interpersonalne vještine, vještine savjetovanja i pružanja informacija, vještine praćenja i vrednovanja grupnog i individualnog rada i samoprocjene.

Programom «Škole roditeljstva» želi se postići izgradnja kvalitetnih odnosa unutar obitelji, pomoć u promjeni stavova i ponašanja roditelja. Za teorijski okvir poslužile su NLP tehnike poučavanja, teorija izbora i drugi komplementarni pristupi. Osnovnu zamisao «Škole» čine pedagoške radionice u kojima skupina roditelja tijekom 12 susreta, sustavno i aktivno dva puta mjesečno, ukupno 60 školskih sati, obrađuje sve ono što je značajno za kvalitetan odnos odrasla osoba – dijete.

Cilj ispitivanja

Cilj ovoga rada jest ispitati stavove roditelja o odgoju te ispitati može li se **ulaganjem** u ulogu roditelja naći bolji put za razvoj poticajnog, odgovornog i punog odnosa s članovima unutar obitelji. Razvija li odgoj i obrazovanje za roditeljstvo kristaliziranu inteligenciju ovisno o uloženom naporu da se fluidna inteligencija koristi u procesu odgoja i obrazovanja u određenoj sredini? Ovim se radom ispituje utjecaj ulaganja u ulogu roditelja na roditeljske stavove.

Problemi istraživanja

1. Utvrditi koje stavove o odgoju i karakteristike obiteljskog sustava ispitanici prepoznaju i kako ih vrednuju po snazi i utjecaju na njihove obitelji.

2. Ispitati postoji li značajna razlika u stavovima prema odnosima unutar obitelji između skupine ispitanika koji su prošli program poučavanja za roditeljstvo i onih ispitanika koji nemaju iskustvo sustavnog odgoja i obrazovanja za roditeljstvo.

Metodologijski pristup

Instrumenti, ispitanici i metode

Upitnik je konstruiran za potrebe ovog istraživanja, a sastoji se od sedam nezavisnih varijabli i 39 zavisnih varijabli. Nezavisne varijable koje definiraju ispitanike su spol, dob, stručna sprema, zaposlenje, bračno stanje, broj djece koju imaju i edukacija o roditeljstvu. Ispitivanjem je obuhvaćeno ukupno 158 ispitanika-roditelja, od kojih su 123 (76,4%) žene i 34 (21,1%)

muškarca. Većina ispitanika ima srednju stručnu spremu, 97%, većina ih je kronološke dobi između 36 i 45 godina, stalno je zaposlenih 63,4%, u braku ih je 80,1%, s dvoje djece 53,4% i troje djece 25,5%. Roditelja koji imaju jedno dijete ima 13,0%, a s četvero ih je djece 5,6%. Ispitanici su podijeljeni u dvije skupine. Skupinu 1 čine polaznici “Škole roditeljstva”, njih 66 (41%), od kojih 57 ženskih i 9 muških polaznika. Skupinu 2 čini 81 (50,3%) ispitanik, 62 žene i 18 muškaraca koji nisu obučavani u pedagoškim radionicama za roditelje. Oni su izabrani nasumce u školama i dobrovoljno su se odazvali molbi za ispunjenje upitnika.

Zavisne varijable (13 tvrdnji) odnose se na funkcioniranje cjelokupne obitelji kao sustava, drugi dio opisuje odnos među bračnim partnerima (13 tvrdnji), a treći dio odnos između roditelja i djece (13 tvrdnji). Tvrdnje se razlikuju oblikom: jedne su općeg karaktera, a druge su iz JA – kruga jer osim stavova unose i osjećaje. Ispitanici su na pitanja odgovarali na priloženim skalamama Likertova formata s pet verbaliziranih točaka, od 1 – uopće se ne slažem do 5 – u potpunosti se slažem (Tablica 1).

Tablica 1: Tvrdnje iz upitnika

Red. broj	TVRDNJE	Red. broj	TVRDNJE
1	Roditelji trebaju djeci određivati čime će se baviti u slobodno vrijeme.	21	Redovito prepoznajem kako se osjeća moje dijete.
2	Kad zasluži, dobro je malo udariti svoje dijete.	22	Nisam zadovoljan/zadovoljna intimnim odnosima u mom braku.
3	Na odgoj djeteta u obitelji utječu svi članovi koji žive zajedno.	23	Svi roditelji vole svoju djecu.
4	Poznajem sve prijatelje svog djeteta.	24	O obiteljskim tajnama ne treba razgovarati.
5	Dijete ne treba hvaliti kad učini nešto dobro jer je to normalno.	25	Dječja laž je najčešće posljedica nepovjerenja u vlastite roditelje.
6	Uvijek imam vremena za razgovor s bračnim partnerom.	26	Partner i ja se nikad ne svađamo ispred djece.
7	Roditelji u našoj obitelji nemaju isti stav.	27	Uvijek imam vremena za razgovor s djetetom.
8	Muškarac treba biti glava obitelji.	28	Sramota je o obiteljskim stvarima govoriti drugome.
9	Razgovor s djecom najčešće predstavlja gubitak vremena.	29	U rješavanju problema u našoj obitelji odluku donosi dominantni član obitelji.

Red. broj	TVRDNJE	Red. broj	TVRDNJE
10	Uvijek znam gdje je moje dijete, kada nije u školi ni kod kuće.	30	Poznajem sve prijatelje svog partnera.
11	Odnos između majke i oca bitno utječe na odgoj djece.	31	Uvažavam partnerove želje i potrebe.
12	Uvijek sam dosljedan u odgojnim postupcima.	32	Mi smo sretna obitelj.
13	Moj partner bi trebao promijeniti neka svoja ponašanja.	33	Svoje dijete/djecu nepotrebno zaštićujem.
14	Djeci treba pomagati u rješavanju svih njihovih problema.	34	Spreman/spremna sam tražiti pomoć za obiteljske probleme.
15	Otac je stabilizator obiteljskog života.	35	U našoj obitelji postoje pravila kojih se svi pridržavaju.
16	Nakon nekog vremena moji osjećaji prema partneru su se promijenili.	36	Otvoreno pokazujem nježnost svome djetetu.
17	Znam kako će se ponašati moje dijete kad nisam u njegovoj blizini.	37	Moji postupci prema ostalim članovima obitelji često ovise o mom raspoloženju.
18	U većini obitelji očevi se dovoljno bave svojom djecom.	38	Imam snage priznati svoju pogrešku pred djecom.
19	Svako dijete ima neke svoje tajne (dobre i loše).	39	Trudim se poštovati djetetove želje i potrebe.
20	Modeli ponašanja se uče u obitelji.		

Podaci su obrađeni multifaktorskom analizom i analizom varijance (ANOVA), programskim paketom SPSS, te su normalizirani kako bi bilo moguće izvoditi valjane zaključke.

Rezultati i rasprava

Faktorska je analiza ispitana metodom glavnih komponenti te prostor od 39 manifestnih varijabli koje opisuju odnose unutar obitelji (Tablice 1 i 3). Izdvojeno je ukupno 14 značajnih latentnih dimenzija – faktora (Tablica 2). Faktori nisu rotirani jer su dobivene vrlo visoke pozicije manifestnih varijabli u odnosu na glavne osovine.

Tablica 2: Udio faktora u ukupnoj varijanci

Faktori	Initial Eigenvalues		
	Objašnjene varijance	Ukupno% objašnjene varijance	Ukupno kumulativno varijance%
1	5,128	13,148	13,148
2	3,727	9,555	22,703
3	2,222	5,698	28,401
4	2,049	5,253	33,654
5	1,908	4,893	38,547
6	1,717	4,402	42,949
7	1,611	4,132	47,081
8	1,394	3,573	50,655
9	1,354	3,472	54,127
10	1,306	3,349	57,476
11	1,184	3,035	60,511
12	1,102	2,826	63,337
13	1,098	2,817	66,154
14	1,011	2,592	68,746

Faktori su sadržajno različiti, daju obilježja svakodnevnog života obitelji te označavaju stilove odgojnih pristupa ispitanika. Veličina svojstvenih vrijednosti i međurazlike u njihovim vrijednostima u konačnici dovode do zaključka da su glavne komponente grupirane prema sudjelovanju u ukupnom varijabilitetu te da se prvi faktor iskazuje kao generalni faktor s čak 15 varijabla visokih kumunaliteta (Tablice 3 i 4).

Prikazanih 14 faktora ukupno objašnjava 68,75% varijance svih manifestnih varijabli. Prvi faktor objašnjava najveći udio varijance (13,15%), a svaki sljedeći objašnjava redom manji udio u ukupno objašnjenoj varijanci (Tablica 2).

Budući da su svi kumunaliteti vrlo visoki, neće biti posebno navođeni. Naime, sve su tvrdnje iz upitnika dobro odabrane, odnosno vrlo su dobar reprezentant latentnog prostora. Izdvojeno je ukupno 14 faktora kojima su određena imena na temelju tvrdnji s kojima imaju značajnu korelaciju i onih tvrdnji koje na te faktore imaju najveći utjecaj.

Tablica 3: Analiza glavnih komponenti

Br.	FAKTORI																		
	TVRDNJE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14				
1	RTDOBSV	,030	,501	-,197	-,185	,144	-,085	-,102	,109	,530	,021	,103	,047	-,149	-,184				
2	KZDUD	,072	,361	-,232	-,042	,198	,027	-,384	-,103	,160	,326	,162	-,042	,184	,107				
3	ODUSČŽZ	,089	-,061	-,256	,344	-,214	-,283	,189	,141	,219	-,242	,079	,417	,121	,373				
4	PSPSD	,489	,244	,302	-,082	,047	,004	,332	-,138	,163	-,309	,275	-,254	,078	-,080				
5	DNHKUN	-,103	,579	-,040	-,327	,141	,016	-,021	,180	,058	-,003	,115	,002	-,184	,249				
6	UIVSBP	,500	,108	-,038	,237	-,182	-,413	-,002	-,022	-,063	,070	-,105	,123	-,066	-,012				
7	RUNNIS	-,239	,350	-,185	,284	,169	,093	,223	-,127	,129	,007	,094	-,183	,408	,190				
8	MTBGO	,111	,471	-,069	,442	,001	,185	-,113	-,263	,088	-,315	-,210	-,076	-,166	,087				
9	RDNGV	-,188	,533	,352	-,229	,189	,069	-,071	-,046	,018	-,038	-,315	,217	,087	,168				
10	UZGMD	,422	,194	,225	-,070	,134	,061	,323	,265	-,123	,046	-,003	-,138	-,197	-,092				
11	OIMOUOD	,436	-,179	-,207	,498	-,185	-,052	,203	,262	,072	,167	,084	-,079	-,095	,003				
12	UDOP	,518	,222	-,084	,129	-,026	,042	,386	-,201	,079	,257	-,085	-,046	-,087	,006				
13	MPTPSP	-,357	,122	,118	,443	,115	,011	-,068	-,403	,001	,254	-,106	-,003	-,191	-,083				
14	DTPRP	,321	,316	-,126	-,048	,134	-,491	,071	-,200	,175	,146	-,183	,062	,169	-,290				
15	OSOŽ	,144	,550	-,076	,445	-,129	,013	-,074	-,138	-,290	-,152	-,085	-,001	-,016	-,082				
16	NVMOPP	-,611	-,144	,350	,312	,066	,122	,155	-,005	-,038	-,066	,020	-,152	,015	,221				
17	ZKPMDNB	,453	,176	-,223	-,144	,199	,327	,307	,000	-,244	-,062	-,031	,306	-,084	-,092				
18	UVOOBD	,173	,583	-,061	-,028	-,185	-,298	,126	,199	-,173	-,082	,073	-,005	,186	-,037				
19	SDINST	,037	-,107	-,047	-,031	,328	-,110	,201	,178	-,149	-,099	-,515	-,297	,332	,190				

Br.	FAKTORI														
	TVRDNJE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
20	MPUUO	,412	-,006	-,191	-,048	,535	,153	-,023	,008	-,036	-,138	,065	,240	,117	,155
21	RPKOMD	,519	-,154	-,323	,186	-,041	,379	-,050	,145	,141	,011	,167	-,180	-,128	,261
22	NZIOUB	-,509	,213	,327	-,049	,000	,358	,161	,117	,269	,023	,008	,100	,003	-,071
23	SRVSD	,041	,134	-,422	,114	,141	,416	-,240	,124	-,180	-,269	,114	-,125	,254	-,330
24	OOTNR	-,234	,539	,143	-,049	-,299	-,042	-,185	,012	-,224	,088	,201	-,219	,012	,186
25	DLPNUR	-,024	,086	,172	,194	,422	-,086	,150	-,058	-,428	-,051	,395	,338	-,138	-,009
26	PIJNSNS	,261	,158	,321	-,106	-,544	-,090	-,161	-,136	-,128	-,204	,135	,084	,273	,101
27	UIVRSD	,483	-,096	,145	-,059	-,301	,311	,200	-,327	,103	,096	-,038	-,008	-,120	,066
28	SOOSGD	-,128	,503	-,122	-,005	,088	-,021	,084	-,123	-,301	,358	,196	-,210	-,039	,084
29	RPODDČ	-,259	,517	-,124	,106	-,191	,348	,118	-,005	,203	,190	-,152	,289	,154	,009
30	PPD	,514	,213	,334	-,129	-,109	,118	,035	-,148	,140	-,315	,058	-,081	,089	-,211
31	UPŽIP	,549	,095	-,021	,146	-,167	,142	-,445	,329	-,036	,080	-,114	,023	,029	-,024
32	MSO	,660	,078	,048	-,144	,093	-,028	-,355	-,040	,013	-,016	-,079	-,122	-,212	,193
33	SDNZ	-,210	,448	,389	,193	-,036	-,060	-,057	,481	,020	,059	,058	,093	-,111	-,054
34	SZPOP	,145	-,139	,376	,383	-,052	,286	-,068	,218	-,049	,262	-,066	,105	,261	-,267
35	NOPSP	,505	,170	,221	-,083	,075	,104	-,072	,071	-,210	,073	-,369	,046	-,103	,143
36	OPNJD	,329	-,255	,408	,129	,162	,103	-,299	-,226	,116	-,029	,120	,178	,086	,156
37	PPOČOR	-,318	,185	,079	,389	,241	-,181	-,092	,142	,194	-,391	-,117	-,140	-,295	-,074
38	ISPPPD	,288	-,137	,244	,259	,450	-,236	-,254	-,100	,058	,082	,144	-,029	,129	-,061
39	PDŽIP	,507	-,050	,419	,086	,214	-,064	,156	,220	,214	,222	,105	-,114	,159	,113

Faktor 1: **Samouvjerenost** snažno opisuje čak šesnaest varijabli ujednačenih projekcija u rasponu od 0,660 do 0,412 (tablica 4). Redom po čestotnosti to su varijable: 32, 16, 31, 12, 30, 21, 22, 39, 35, 6, 4, 27, 17, 11, 10, 20 (Tablice: 2, 3 i 4). Faktor samouvjerenost ukupno objašnjava 13,1% varijance svih manifestnih varijabli i prema analizi ponajprije opisuje zadovoljstvo partnerskim odnosom, s obzirom na osjećaje, intimne odnose, ali i kontroliranjem partnera i djece poznavanjem **svih** njihovih prijatelja. Nakon toga su značajna djeca, njihovi osjećaji i želje. Ispitanici djeluju sigurno u sebe, nepogrešivo i bez dvojbi. Oni **uvijek** znaju kako se osjećaju njihova djeca, veoma su svjesni važne uloge koju obitelj i roditeljski odnosi imaju na djetetu.

Faktor samouvjerenost opisuje visoko vrednovanje pravila, u obitelji postavljenih ili dogovorenih, a koja se odnose na svakog njezina člana (Tablica 4).

Tablica 4: Varijable koje opisuju 1. ekstrahirani faktor – samouvjerenost

FAKTOR	VARIJABLE	GK
SAMOUVJERENOST	32) Mi sretna obitelj	660
	16) osjećaji partner	-611
	31) Uvažavam partnerove	549
	21) poznajem osjećaje djeteta	519
	12) Uvijek dosljedan u odg.	518
	30) Poznajem prijatelje partner.	514
	22) Nisam zadovolj. intim. o.	-509
	39) Trudim želje djeteta	507
	35) Pravila svi se pridržavaju	505
	6) Uvijek vremena partner	500
	27) vremena za razgovor dj.	483
	17) Znam kako se dijete ponaša	453
	4) Poznajem sve prijatelje djeteta	480
	11) Odnos m. i o. utječe	436
	10) Uvijek znam dijete	422
	20) Modeli ponašanja u obitelji	412

FAKTOR 2: **Pater familias** opisan je tvrdnjama: 18, 5, 15, 24, 9, 8, 7 – Tablice 1, 3, 5) i čini 9,6% ukupno objašnjene varijance (Tablica 2). Taj faktor pokazuje visoko vrednovanje uloge oca u obitelji i tradicionalno nisku poziciju djece, što je bilo i do sada. Pater familias je metafora za «muški», očinski aspekt odgoja. Međutim, ne može se precizno odrediti značenje pojma «dovoljno» bavljenje djecom jer je on vrlo rastezljiv i subjektivan. Može se zaključiti da je u ovom analiziranom latentnom prostoru uloga oca povezana s nepotrebnim pohvaljivanjem djeteta kada to zasluži i obiteljskom tajnom.

Tablica 5: Varijable koje opisuju drugi faktor– pater familias

FAKTOR	VARIJABLE	GK
PATER FAMILIAS	18. Očevi se bave djecom;	,583
	5. Dijete ne treba hvaliti	,579
	15. Otac je obiteljski život;	,550
	24. Tajnama ne razgovarati	,539
	9. Razgovarati s djecom gubitak vremena,	,533
	8. Muškarac glava obitelji	,471
	7. Roditelji u našoj obitelji nemaju jednak stav	,350

Na primjer, odgojna uloga oca se prema van predstavlja kao značajna i dovoljna, a zapravo je unutar obitelji stanje potpuno drugačije jer nedostaju iskreni i otvoreni odnosi. Oni su prekriveni tajnama o kojima ne treba govoriti i jer se s djecom «nema šta» razgovarati. Stanje unutar obitelji je lažno, nedostaje iskrenosti i prave, kvalitetne komunikacije. Takvo stanje treba održavati kako bi se pokazalo da je otac taj koji stabilizira obiteljski život.

FAKTOR 3: **Prebacivanje** ima značajnu korelaciju s tvrdnjama 23, 39, 33 i 34 (Tablica 6). Taj faktor pokriva 5,7% ukupno objašnjene varijance (Tablica 2) što govori o tome da ispitanici smatraju da svi roditelji ne vole svoju djecu. Međutim, kad govore o sebi, opisuju se kao roditelje koji su senzibilizirani i poštuju dječje potrebe, osjećaje i stanja.

Tablica 6: Varijable koje opisuju faktor «Prebacivanje»

FAKTOR	VARIJABLE	GK
PREBACIVANJE	23) Svi roditelji vole djecu	–,422
	39) Poštivati dj. želje i po.	,419
	33) Djecu nepotrebno zaš.	,389
	34) Tražim pomoć za obiteljske probleme..	,376

Faktor »Prebacivanje» opisan je dodatnom varijablom u kojoj roditelj ponovno progovara iz JA – i procjenjuje preveliku zaštićenost svoje djece. Taj faktor pokazuje da neki drugi roditelji snose odgovornost za ono što nije dobro, a za ono što se procjenjuje kvalitetnim odgovorom se iz prvog lica. Roditeljima koji su se izjasnili za taj faktor neće biti teško potražiti tuđu pomoć.

FAKTOR 4: **Utjecaj** ima korelaciju s tvrdnjama 11 i 15 (Odnos između majke i oca bitno utječe na odgoj djece; Otac je stabilizator obiteljskog života – Tablica 2), a na njega utječu i tvrdnje 8 i 13 (Muškarac treba biti glava obitelji i Moj partner bi trebao promijeniti neka svoja ponašanja – Tablica 1), što čini 5,3% ukupno objašnjene varijance (Tablica 2). Ispitanici ističu svijest o utjecaju obiteljskih odnosa na djecu i ulogu oca/muškarca kao stabilizatora i najvažnije osobe u obitelji iznad odnosa s djecom.

FAKTOR 5: *Laissez-faire* pokazuje korelaciju i utjecaj s tvrdnjama 26 (negativnog predznaka) – Partner i ja se nikad ne svađamo ispred svoje djece, 20 – Modeli ponašanja se uče u obitelji i 38 – Imam snage priznati svoju pogrešku pred djecom (Tablice 2 i 3) i opisuje 4,9% ukupno objašnjene varijance. Tim se tvrdnjama ponovno ističu karakteristike roditelja i to da se svađaju pred djecom, svjesni da se modeli ponašanja uče u obitelji i to priznaju pred djecom. Obitelj je sustav – krug s polupropusnom granicom. Prepoznata je kao sredina koja daje temeljne odrednice oblikovanja ponašanja mladih pa greške, ako ih i ima, proizlaze iz ljubavi prema djeci. Visoko rangiranje tog faktora govori o pasivnom odnosu roditelja i svijesti o zanemarivanju utjecaja negativnih obrazaca njihovih (roditeljskih) ponašanja na odgoj djeteta, ali i njihovoj nemoći.

FAKTOR 6: **Pomagač** ima korelaciju s tvrdnjom 14 (Djeci treba pomagati u rješavanju svih njihovih problema – Tablica 1), a na njega utječe i tvrdnja 6 (Uvijek imam vremena za razgovor s bračnim partnerom – Tablica 1). Zauzima 4,4% ukupno objašnjene varijance (Tablica 2). Kad je roditelj u svemu pomagač, rezultat je često pasivnost djeteta, njegova nesamostalnost i otežana separacija. Za razliku od toga roditeljska podrška stvara aktivnu interakciju s djetetom i njegovo samopouzdanje. Taj faktor ponovno stavlja veći naglasak na partnerske odnose nego na odnose s djecom. Iznađuje što ljubav prema djeci u obitelji dolazi po značaju iza pasiviziranog odnosa roditelja.

FAKTOR 7: **Moje ja**. Postoji korelacija tog faktora s tvrdnjom 31, 2, 12 (Uvažavam partnerove želje i potrebe s negativnim predznakom; Uvijek sam dosljedan u odgojnim postupcima; Kad zasluži, dobro je malo udariti svoje dijete – negativnog je predznaka – Tablice 1 i 3). Na njega utječu još tvrdnje 32 i 4 (Mi smo sretna obitelj, s negativnim predznakom i Poznajem sve prijatelje svog djeteta – Tablice 1 i 3). Njegov udio u ukupnom objašnjenju varijance je 4,1% (Tablica 2). Tim se tvrdnjama ponovno ističe roditeljska karakteristika osobne važnosti i stavljanje sebe na prvo mjesto. Partnerski se odnosi u ovom faktoru snažno opisuju nevažavanjem partnerovih želja i isticanjem svoje dosljednosti i svojih osobina. Manje, ali ipak vrlo jake čestotnosti, ovaj faktor opisuju varijable koje govore o dosljednosti u neautoritarnom odgojnom stilu, ali ujedno snažnoj vanjskoj kontroli djeteta, što ispitanicima i nije oznaka sretne obitelji. U tom analiziranom latentnom prostoru može se zaključiti da ispitanici pokušavaju kontrolirati svoj narcizam uvijek dosljednim odgojnim postupcima, nepovjerenjem prema drugima, snažnom vanjskom kontrolom djece kada se nastupa prema van i permisivnim odgojnim stilom kad treba odgajati u kući.

FAKTOR 8: **Davanje** ima korelaciju i utjecaj tvrdnji 33, 13, 27 (Svoju djecu nepotrebno zaštićujem; Moj partner bi trebao promijeniti svoja ponašanja, s negativnim predznakom; Uvijek imam vremena za razgovor s djetetom, s negativnim predznakom – Tablice 1 i 3). S 3,6% sudjeluje u

ukupno objašnjenjenu varijanci (Tablica 2). Taj faktor ispitanici opisuju procjenom prevelikog davanja sebe djetetu, prevelike osobne posvećenosti djetetu i razmišljanja o prevelikoj zaštićenosti djeteta od njih samih. Faktor davanje, koji je tek na osmom mjestu, opisan je slaganjem s partnerovim ponašanjima i stavovima, koji su se u ovom faktoru ponovno pokazali važnim kao kategorija. O malim kapacitetima davanja roditelja djeci svjedoči i prisutnost varijable koja pokazuje potpun nedostatak komunikacijskog odnosa s djetetom.

FAKTOR 9: **Bumerang** ima korelaciju s faktorima 1, 25 i 28, s negativnim predznakom (Roditelji trebaju djeci određivati čime će se baviti u slobodno vrijeme; Dječja laž je posljedica nepovjerenja u roditelje, s negativnim predznakom; Sramota je o obiteljskim stvarima govoriti drugome – negativnog je predznaka – Tablice 1 i 2). Taj faktor čini 3,5% ukupno objašnjene varijance (Tablica 3). Korelacija s negativnim predznakom znači da su se na taj faktor vezali odgovori ispitanika «uglavnom se ne slažem» ili «uopće se ne slažem» s navedenim tvrdnjama. Dakle, taj faktor opisuje odnose između roditelja i djece, ali ovaj put on upućuje, određuje, naređuje i sudi i tako pokazuje nadmoć nad djecom, ali bez spremnosti na veća ulaganja u odnos roditelj – dijete. Varijable 1 i 28 povlače i značaj verbalne i neverbalne komunikacije roditelja u centar zbivanja, koja se opet reflektira na ponašanje djeteta. Nejasna slika roditeljskog odnosa utječe na osjećaj sigurnosti djeteta i na pojavu nepovjerenja prema roditelju, ali se ponovno vraća roditelju kao bumerang. Roditelji ponovno i u ovom faktoru ne nalaze osobne povezanosti s dječjim lažima. Svjetliju sliku u ovom faktoru opisuje varijabla o spremnosti roditelja na traženje pomoći izvan obitelji.

FAKTOR 10: **Svijest** ima korelaciju s tvrdnjom 37, koja je negativnog predznaka (Moji postupci prema ostalim članovima obitelji često ovise o mom raspoloženju – Tablice 1 i 3) i na njega utječe tvrdnja 28 (Sramota je o obiteljskim stvarima govoriti drugima – Tablica 4). Zauzima 3,3% ukupno objašnjene varijance (Tablica 2). Ovaj faktor opisuje neosvijestštenost vlastitih postupaka, tj. (ne)sposobnost ispitanika u sagledavanju svojih reakcija i zauzimanja kritičnog stava. To pokazuje osobnu nezrelost koju potvrđuje varijabla 28 prema kojoj nije dobro govoriti drugima o obiteljskim stvarima. Taj faktor opisuje odgovornost prema svojim postupcima, tj. sposobnost ispitanika da postanu svjesni svojih reakcija i da prema njima mogu zauzeti kritičan stav.

FAKTOR 11: **Teret** korelira s tvrdnjom 19, ali je negativnog predznaka (Svako dijete ima neke svoje tajne – Tablica 2 i 4). Na njega ima utjecaj i varijabla 25 (Dječja laž je najčešće posljedica nepovjerenja u roditelje). Zauzima 3,0% ukupno objašnjene varijance (Tablica 2). Tajne, pogreške i laži predstavljaju teret za osobu i utječu na njen odnos s okolinom, jer se teško s njima nositi. Ispitanici smatraju da svako dijete nema svoje tajne, što znači da se o tome ne govori jer djeca se, po mišljenju ispitanika, ne moraju raste-retiti. Govoriti o tome (rasteretiti se) znači naučiti kontrolirati svoj narcizam,

egoizam, tvrdoglavost, nepovjerenje prema drugima, strah, tj. izgraditi samoga sebe u samopouzdanu osobu. Ipak, varijablu dječjih tajni povezuju s varijablom dječjih laži koje su posljedica nepovjerenja u roditelje.

FAKTOR 12: Fluidi značajnu korelaciju ostvaruje s varijablom 3 (Na odgoj djeteta utječu svi članovi koji žive zajedno – Tablica 1 i 3). Na taj faktor utječe i tvrdnja 25 (Dječja laž je najčešće posljedica nepovjerenja u roditelje – Tablica 2). U ukupno objašnjenjima varijanci čini 2,8% (Tablica 2). U navedenim se tvrdnjama obitelj prikazuje kao odgojni model, ali ujedno i model nepovjerenja i laži. Brojni međuodnosi struje kao fluidi između članova obitelji oblikujući odgoj, a nepovjerenjem reguliraju stupanj separacijskog procesa i sloboda.

FAKTOR 13: Različitost korelira s tvrdnjom 7 (Roditelji u našoj obitelji nemaju jednak stav – Tablica 1) i na njega utječe tvrdnja 19 (Svako dijete ima neke svoje tajne – Tablica 1 i 3). Čini 2,8% ukupno objašnjene varijance (Tablica 2). Taj faktor ponovno opisuje odnos među roditeljima, partnerima. Međutim, ni u tom faktoru nema tolerancije i razumijevanja, već je obavijen nerazumijevanjem djece i tajnama.

FAKTOR 14: Naša djeca ima korelaciju s tvrdnjama 3 i 23, s negativnim predznakom (Na odgoj djeteta u obitelji utječu svi članovi koji žive zajedno i Svi roditelji vole svoju djecu – Tablica 2 i 3). Zauzima 2,6% ukupno objašnjene varijance (Tablica 2). Posljednji faktor opisuje ponovno model odgojnih utjecaja svih članova i to bi bilo vrlo pozitivno i znakom je osobne zrelosti da varijabla 23 nema negativan predznak koji se ponovno pojavljuje i potvrđuje da svi roditelji ne vole svoju djecu. U ovom ispitivanju faktor koji opisuje odnos između djece i roditelja zauzima posljednje mjesto po značaju.

Opisani su faktori odgovor na prvi postavljeni cilj rada. Samouvjerenost roditelja (faktor 1) je na prvom mjestu po značaju utjecaja na obitelj, a faktor koji govori o djeci, **Naša djeca** (faktor 14), na posljednjem. Ispitanici na prvo mjesto stavljaju i najviše vrednuju podsustav **roditeljskog para**. Pater familias – otac ili muška roditeljska figura (faktor 2) važniji je od djece i od pozitivnih emocionalnih obiteljskih odnosa. Tome u prilog govore faktori (4 – Partneri, 6 – Pomagač, 8 – Davanje i 13 – Različitost) koji još naglašavaju vanjsku komponentu sjaja u predstavljanju obitelji. Međutim, što se događa iza zatvorenih vrata to treba biti i ostati tajna. Podsustav **roditelj – obitelj** opisan je faktorima 3 Prebacivanje – i – Svijest 10, pokazuje prebacivanje osobne odgovornosti na druge (sustav) i nezrelost u rješavanju obiteljskih, roditeljskih problema. Ispitanici vrednuju više i podsustav **roditelj – sustav** od podsustava roditelj – dijete. Podsustav roditelj – sustav opisuju faktori: *Laissez fair* 5 i 7 – Dosljednost. Permisivan odgoj (faktor 5 – *Laissez-faire*) i narcizam roditelja prednjači u odnosu na odgoj koji se temelji na ljubavi prema djetetu (faktor 6 – Pomagač) i onaj u kojem svi članovi obitelji utječu kontrolom na reguliranje djetetovih sloboda (faktor 10). Za faktore 9 «bumerang», 11 «teret» i 12 «flui-

di» može se reći da su povezani jer opisuju nepovjerenje u obitelj, omogućavaju postojanje velikog broja tajni koje se maskiraju lažima. Tako one postaju teret i ne mogu se priznati bez straha od posljedica. Ta tri faktora govore o lošoj obiteljskoj komunikaciji i baš oni otvaraju vrata rizičnim ponašanjima djece.

Da bi se saznalo postoji li razlika u stavovima roditelja koji su bili poučavani i onih koji nisu, provedena je jednosmjerna analiza varijance – ANOVA, s 5% značajnosti (Tablica 7).

Tablica 7: Analiza varijance prema poučavanju o roditeljstvu

Zavisne varijable-faktori	Izv. Var.	Analiza varijance				NV s.uz.	POUČAVANI	
		SS	MS	F	P		DA	NE
1. Samouvjerenost	BG	4,18	2,089	2,125	,124	X	-0,15	0,16
	WG	125,82	,983			SD	0,94	1,06
2. Pater familias	BG	32,26	16,13	21,127	,000	X	-0,56	0,46
	WG	97,73	0,77			SD	0,78	0,91
3. Prebacivanje	BG	6,893	3,447	3,584	,031	X	0,24	-0,15
	WG	123,11	0,962			SD	0,88	1,02
4. Utjecaj	BG	3,621	1,810	1,834	,164	X	0,19	-0,16
	WG	126,39	0,987			SD	0,86	1,12
5. Laissez-faire	BG	4,407	2,204	2,246	,110	X	9,92	0,98
	WG	125,59	0,981			SD	-1,26	1,00
6. Pomagač	BG	2,69	1,345	1,352	,262	X	8,00	-0,11
	WG	2,690	1,345			SD	0,98	1,01
7. Moje ja	BG	5,843	2,921	,029	,972	X	2,41	-1,83
	WG	129,94	1,015			SD	1,05	0,94
8. Davanje	BG	4,653	2,327	2,376	,097	X	7,40	1,29
	WG	125,35	,979			SD	0,94	1,03
9. Bumerang	BG	13,399	6,700	7,355	,001	X	-0,26	0,12
	WG	116,60	0,911			SD	0,87	1,00,
10. Svijest	BG	,880	,440	,436	,647	X	6,66	-7,40
	WG	129,12	1,009			SD	0,86	1,10
11. Teret	BG	1,537	,768	,766	,467	X	-0,11	0,10
	WG	1,537	,768			SD	0,85	1,10
12. Fluidi	BG	,424	,212	,210	,811	X	4,07	1,93
	WG	129,58	1,012			SD	0,86	1,13
13. Različito	BG	1,055	,527	,524	,594	X	0,10	-8,11
	WG	128,95	1,007			SD	0,99	0,99
14. Naša djeca	BG	,355	,177	,175	,840	X	-4,57	2,20
	WG	129,65	1,013			SD	1,06	0,97
	df	BG 2		WG 128		N	57	68

Svi su dobiveni faktori zatim kao varijable analizirani analizom varijance i dokazano je da postoji statistički značajna razlika između skupine 1, koja je pohađala školu djelotvornog roditeljstva, i skupine 2, koja nije imala iskustvo takve edukacije. Njihovi se stavovi statistički značajno razlikuju u faktorima 2 «Pater familias», 3 «Prebacivanje» i 9 «Bumerang».

Roditelji koji nisu pohađali školu djelotvornog roditeljstva (skupina 2) pokazali su veće slaganje s definiranim opisom faktora «Pater familias». Pozitivni rezultati aritmetičke sredine toga analiziranog faktorskog skora (Tablica 7) pokazuju visoko slaganje i govore da skupina 2 daje značaj dovoljnom postojanju oca u obitelji, ne baveći se njegovom realnom ili samo fantomskom (upitnom) odgojnom ulogom. Ako roditelji imaju problem s istinom, ostavljat će prevelik prostor djetetu, da ono ima svoje tajne i tako stvara svijet izokrenute stvarnosti i nesigurnosti. To su obitelji s lošom međusobnom komunikacijom, s ustaljenim osjećajem međusobnog nepovjerenja i krhkosti obiteljske veze.

Faktor 3 «Prebacivanje» posebno se značajno razlikuje u varijablama s negativnim predznakom u skupini 2. Skupina roditelja koja nije poučavana misli da ne treba poštovati djetetove želje i potrebe i ne pokazuje spremnost za traženje pomoći u rješavanju obiteljskih problema izvan obitelji, misli da svi roditelji ne vole svoju djecu te odgovornost za svoje neuspjehe prebacuje nekome drugome za razliku od skupine 1.

Statistički značajne razlike među skupinama roditelja koji su poučavani i onih koji nisu poučavani pokazale su se u faktoru 9 «Bumerang» – Tablica: 7 jer skupina 1 (poučavani roditelji) ima negativan predznak standardne devijacije, što znači da se ispitanici iz te skupine djelomično ili potpuno ne slažu s dobivenim faktorom. Dakle, taj faktor opisuje odnose između roditelja i djece, ali ovaj put on upućuje, određuje, naređuje i sudi i tako pokazuje nadmoć nad djecom, ali bez spremnosti na veća ulaganja u odnos roditelj – dijete. Takvo ponašanje ispitanici povezuju s varijablom dječja laž, koja se ogleda u komunikaciji s roditeljima i roditelji smatraju da ne pripada roditeljskoj odgovornosti.

Zaključak

Cjeloživotno je učenje oduvijek bilo uokvireno društvenim tekovinama. Promjene na povijesnim, gospodarskim, političkim i kulturnim razinama reflektiraju se na obiteljsku zajednicu i roditeljsku ulogu u njoj. Takve promjene uzrokuju stvaranje potreba roditelja za učenjem koje pridonosi promjenama u stavovima i ponašanju.

Rezultati ovog ispitivanja istaknuli su faktore koji opisuju stavove o odgoju roditelja. Najviše se ističe faktor koji ukazuje na «**samouvjerenost**» roditelja. Taj faktor opisuje stav roditelja u odnosu na partnere i na dijete i nje-

govo okružje. Roditelj je siguran u sebe, nepogrešiv i bez dvojbi. Visoko vrednuje pravila, tj. postavljene ili dogovorene granice u obitelji koje se odnose na svakog njezina člana. Roditelji vrlo visoko postavljaju dobar međusobni odnos, pa tek zatim odnos prema djetetu i senzibilitetu za prepoznavanje djetetovih potreba, osjećaja i stanja. Podređen odnos prema djetetu potvrđuje visoko vrednovanje 2. faktora «**Pater familias**». U mnogim društvima uloga očeva još je uvijek gospodarska, dok se uloga majke odnosi na preuzimanje odgovornosti za brigu i nadzor nad kućom (ponajprije) i djecom, što je rezultat ispitivanja i ovoga rada i potvrđuje slaganje s rezultatima nekih drugih istraživanja (Leslie i sur, 1991.)

Uočljivo je da su ispitanici koji su **ulagali** u roditeljstvo (skupina 1.) uspjeli razviti senzibilitet da bi mogli čuti i uvažiti drugoga, biti podrška, a ne samo kritika i pomoć, podijeliti i nositi roditeljsku odgovornost za odgoj djece i prepoznati vlastite istine i tajne, omogućiti drugima oko sebe da lakše međusobno komuniciraju o osobnim teškoćama i ograničenjima bez stalnog i paničnog straha od raspada obitelji.

Rezultati pokazuju statistički značajnu promjenu roditeljskih odgojnih stavova nakon aktivnog roditeljskog sudjelovanja u programima za roditeljstvo u odnosu prema djeci i manje neiskrenih obiteljskih odnosa. Može se očekivati da će roditelji koji nisu poučavani teže pokazivati promjene u odgojnim stilovima od onih koji su poučavani. Ulaganje u roditeljstvo čini višestruku dobit: bolje djelovanje roditelja, bolje djelovanje obitelji kao cjeline i stabilniji odgoj djece.

LITERATURA

1. Arbunić, A. (2004.), Roditelji i slobodno vrijeme djece, Pedagogijska istraživanja, 1(2), 221 -230.
2. Arendell, T. (1997.), *A Social Constructionist Approach to Parenting*, In: *Cintemporary, Parenting*; Terry Arendell (Ed.) Sage Publications.
3. Baron, R. A., Byrne, D. (1994), *Social Psychology– Understanding Human Interaction*, Boston: Allyn and Bacon.
4. Bašić, J., Koller – Trbović, N. Žižak, A. (1993.), *Integralna metoda u radu s predškolskom djecom i njihovim roditeljima*, Zagreb: Alinea.
5. Bennett, J., Grimley, L. K., (2001.), *Parenting in Global Community: A Cross – Cultural International Perspective*, In: Fine, M. J. & Lee, S. W. (Eds. *Handbook of Diversity in Parent Education*. Accademic Press.
6. Blanchard – Fields, F., Cavanaugh, J. C. (2006.), *Adult Developmentand Aging*, Belmont: Wadsworth.
7. Cattell, R.B. (1963.), *Thoery of fluid and crystallized intelligence: a critical approach*. *Journal of Educational Psychology*, 54, 1 – 22.

8. Glasser W. (1997.), Teorija kontrole, Zagreb: Alinea.
9. Gordon, T. (1995.), Parent Effectiveness Training: The Tested New way to Raise Responsible Children.
10. Leslie, L., Anderson, E., Branson, M. (1991.), Responsibility for children: The role of gender and employment, Journal for family Issues, Vol.12, pp. 197 – 210.
11. Lindahl, K. M. (1998.), Family process variables and childrens disruptive behavior problems, Journal of Family Psychology, 12(3), 420 – 436.
12. Ljubetić, M. (2007.), Biti kompetentan roditelj, Mali profesor, Zagreb.
13. Maleš, D. (1995.), Pedagoško obrazovanje roditelja, U: pedagoško obrazovanje roditelja – Međunarodni znanstveni kolokvij, Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Pedagoško fakultet u Rijeci.
14. Pastuović, N. (1999.), Edukologija: integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja i odgoja, Zagreb: Znamen.
15. Pennington, C. D. (1997.), Osnove socijalne psihologije, Jastrebarsko: Naklada Slap.
16. Phelan, T. W. (2005.), Sve o poremećaju pomanjkanja pažnje, simptomi, dijagnoza i terapija u djece i odraslih, Lekenik: Ostvarenje.
17. Powell, D. R. (1994.), Families, and Early Childhood Programs, Washington, D.C., N.A.E.Y.C.
18. Rosić, V. (1998.), Obiteljska pedagogija, Rijeka: Filozofski fakultet.
19. Schaie, K. W. (1996.), Intellectual Development in Adulthood: The Seattle Longitudinal Study, Cambridge: University.
20. Schaffer, H. R. (2000.), Social development, Massachusetts: Blackwell Publishers, Ltd.
21. Sirridge, S. T. (2001.), Parent Education for Fathers, In: Fine, M. J. & Lee, S. W. (Eds. Handbook of Diversity in Parent Education. Academic Press.
22. Supek, R. (1981.), Ispitivanja javnog mnijenja, Zagreb: Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu.
23. Zrilić, S. (2005.), Autoritarni odgojni stil roditelja kao prediktor školskog neuspjeha, Pedagogijska istraživanja 2 (1), 125 – 138.

INFLUENCE OF IMPLEMENTING PROGRAMS FOR PARENTS ON THEIR ATTITUDES ABOUT EDUCATION

Esmeralda Sunko

Summary – *Uncertainty in parents parts, clumsiness in family relations showed parents needs education, for quality parents. Long life learning is frame for quality parents where needs for knowlege and skills are satisfied. Education workshoops for parenthood helped and implemented quality relation between adults and children. In this work we tested existence representative distinction between attitudes parents of piupils infront regards inside a families, between group of examines, which have educational program for parenthood (Group1.) and the other parrents pupils from elementary's school which has 'nt the same euational program (Group 2.). Those datas are analyzed Multifactor Analysis (MFA) and ANOVA. Results of this examinations in MFA describes attitudes in education of parrents in 14 Factors. The first among them shows that relations among partners are over relations parents and children. The other Factors describes education attitudes of parents in role of father as shuffle, unclination trumbled of parental responsibility, putting down negative effects of parrents behavior, strong needs for external control and passive relation among parents and children, bad communication forms, whihc are wrapped by seecrets. Results ANOVA shows statistical representative exchanges on attitudes of parents in group 1.st toward role of men, parental responsibility for personal child-rearing practices and authoritarian educative styles. Deduce of this examination shows that investment in parenthood make multifunctional gains as better personal operation for role of parrents, better operation in whole family and make stable children edducation.*

Key words: *family, education, parents, investment, attitudes.*